שארית מנחם

אמרות טהורות, דיבורים קדושים, ערבים ומתוקים, בדרך פרד"ס
מאת כ"ק אדמו"ר הגה"ק **רבי מנחם מענדיל מווישיווא** זי"ע

יוצא לאור ע"י
מכון
ברכת נפתלי
להוצאת ספרי רבנו"ק זצללה"ה
ע"ש הרה"צ רבי נפתלי צבי בן כ"ק
אדמו"ר רבי פרוך זצ"ל מווישיווא
מאנסי נ.י.

פרשת וישלח

וישלח יעקב מלאכים לפניו אל עשיו אחיו ארצה שעיר וגו'. וברש"י מלאכים ממש. אפשר לומר הטעם ששלח מלאכים ולא אנשים, יען שלח אל עשיו אחיו שהוא רשע וארצה שעיר ארץ טמאה, וחשש שלא יתקלקלו שמה ולמלאכים לא יזיק כלל.

קטנתי מכל החסדים. עפ"י **הידוע** דאברהם שהוא חסד וע"י יעקב שהוא תפארת בחי' רחמים נמתקין הדינים הרמוזים במדת יצחק שהוא יחיד לגבייהו, ואחרי רבים להטות. וזהו שאומרים בהגש"פ רחום כהלכה, שהשפעת הרחמים הוא מצד ההלכה שהולכים אחר הרוב. ועיין ברמב"ם בפירוש המשנה (מס' סוטה פ"ט מט"ו) קטנותן של חסידים ,שקטון פירוש שורש הדבר כי השורש קטן הוא נגד האילן, לכן אמר יעקב קטונתי שהוא השורש מכל החסדים. וז"ש באין מליץ יושר וכו' תגד ליעקב שהוא מקור החסד דבר חוק ומשפט שהולכין אחר הרוב, וצדקנו במשפט.

קטנתי מכל החסדים ומכל האמת אשר עשית את עבדך כי במקלי עברתי את הירדן הזה ועתה הייתי לשני מחנות. אפשר לומר כי יעקב אבינו ע"ה אמר קטנתי מכל החסדים כי עד עתה הי' מושגח מכבי' בלי ממוצע, והיינו אשר עשית, דייקא, את עבדך, כי במקלי עברתי את הירדן ושינוי טבע בא ע"י השי"ת משדד מערכת השמים, ועתה הייתי לשני מחנות, ע"י מלאכים ולא על ידי כבי' בעצמו, כמש"נ לעיל (פסוק ג') ויקרא שם המקום מחנים.

הצילני נא מיד אחי מיד עשו כי ירא אנכי אותו פן יבוא והכני אם על בנים ואתה אמרת היטב איטיב עמך וגו'. ובהמשך הפרשה כתיב שאמר יעאע"ה והילדים רכים ודפקום יום אחד וגו' (ל"ג י"ג). ידוע שע"י התקרבות לרשע יש חשש שיקלקל אמונתו בדעות כוזבות, ואמונה מקורו באנכי ה' אלהיך, וע"י שיתרחק ממנו יש חשש שמא יהרגנו משנאתו, ועיין חולין (צ"א ע"א) די"א כעכו"ם שהוא שונא ישראל נדמה המלאך ליעקב, וי"א כת"ח אוהבו נדמה לו, ואפשר לומר שזהו פלוגתת רב ושמואל בברכות (ס"א ע"א) אם היצה"ר הוא כזבוב המכאיב ואינו מביא שום טובה, או כחטה המשביע לאדם ולפעמים ע"י לחם חם מזיקו באין מבין. וזש"א יעקב אע"ה הצילני נא מיד "אחי" מיד "עשיו", ר"ל מב' הבחי', מיד אחי, היינו מהתקרבותו אלי, ומיד "עשיו" שהוא השונא הגדול, ומפרש סיבת הפחד כי ירא "אנכי" אותו, ר"ל ע"י ההתקרבות אני ירא את ה"אנכי" שלא יבטל אצלי את האמונה ח"ו כנ"ל, ואם אתרחק ממנו יש חשש שאעורר שנאתו ופן יבוא והכני בשנאתו, ואתה אמרת היטב איטיב עמך, כפל לשון, הן ברוחניות והן בגשמיות, ושמתי זרעך כחול הים אשר המים הזידונים אינם מעבירים אותו וגם בגשמיות אינם מזיקין.

לכן כאשר ביקש עשו (להלן ל"ג י"ב) נסעה ונלכה יחד, א"ל יעקב הילדים רכים, בדעת ובאמונה, ודפקום תפגע באמונתם ח"ו, יום אחד רומז לב' ימים של ראש השנה שהם מכוונים נגד אנכי ולא יהיה לך שורש האמונה, ויען שבדיבור אחד נאמרו הם השני ימים כיומא אריכתא כדאיתא **ביע"ד**, וזהו ודפקום יום אחד ומתו ע"ז כלומר שיפסקו ח"ו משורשן, ע"כ יעבור נא אדוני לפני עבדו, כי אין אנו יכולים ללכת יחדיו, וכך היה וישב עשו לדרכו ויעקב נסע סכותה צילא דמהימנותא להתאזר באמונה שלימה.

הצילני נא מיד אחי מיד עשו וגו'. ואתה אמרת היטב איטיב עמך ושמתי את זרעך כחול הים. וי"ל דלכאורה הלא מבואר במס' תענית (כ"ד ע"ב) אין ליהנות ממעשה ניסים ובפרט לבקש על כך, והצלה זו היתה שלא עפ"י דרך הטבע מעט אנשים נגד ד' מאות איש, רק אפשר לומר דהטעם דאין ליהנות ממעשה נסים ולבקש על כך הוא משום דמנכין לו מזכיותיו, אבל ברבים לא שייך זאת. וכמש"כ **הישועות יעקב** חלק או"ח סי' תרפ"ב במי ששכח לומר על הנסים בחנוכה ופורים יאמר הרחמן הוא יעשה לנו נסים וכו', שכיון שאומר "לנו" שהוא לשון רבים מותר לבקש על הנס.

ועפי"ז פירשנו הגמ' בסנהדרין (נ"ט ע"ב) כי הא דר"ש בן חלפתא וכו' נחיתו ליה תרתי אטמתא וכו' אייתיה לבי מדרשא, בעי עלה דבר טמא הוא זה או טהור א"ל אין דבר טמא יורד מן השמים, ולכאורה נראה שרצה לאכלן, וקשה הלא אין נהנים ממעשה ניסים רק י"ל עפי"מ דאי' בגמ' תענית (ט' ע"א) גבי משה שחזרו הבאר והענן בזכות משה דכיון דרבים צריכים לו כרבים דמי, ומשו"ה גבי ר' שמעון בן חלפתא שהיה לצורך בריאת גופו הטהור ע"ד שאמרינן (בב"ק ע"א) והאי דלא אמרי לך באורתא דלא אכלי בשרא דתורא, ור"ש בן חלפתא רבים צריכים לו, ע"כ רצה להנות מהני אטמתא, ומדויק לשון הש"ס אייתיה לבי מדרשא שביהמ"ד והתלמידי חכמים שבו צריכים להם כנ"ל.

ובזה מיושב גם הקושיא על בעית הגמ' מנחות (ס"ט ע"ב) חטים שירדו בעבים לצורך שתי הלחם שהם כשרים ומבואר שם בתוס' ד"ה חיטין שהיה בדרך נס וקשה הלא אין נהנים ממעשה נסים, רק מכיון ששתי הלחם צורך רבים הם כרבים דמי ומותר כנ"ל. וז"ש יעקב ואתה אמרת וגו' ושמתי זרעך כחול הים אשר לא יספר מרוב, דכיון דרבים צריכים לו, על כן ביקש על הנס.

ושמתי זרעך כחול הים אשר לא יספר מרוב. נ"ל עפ"י הגמ' בתענית (ה' ע"ב) יעקב אבינו לא מת וכו' מה הוא בחיים אף זרעו בחיים, דמזה ראיה על תחיית המתים, ויקימנו ונחיה לפניו. והנה ע"י תחיית המתים ישנה תשובה לטענות אוה"ע שהמה הרוב, דאז בתחיית המתים נהיה אנחנו הרוב, וזש"ה ושמתי זרעך כחול הים, שהים הנרגש רומז לאוה"ע, וישראל יהיו כחול אשר מגבילים גבורות הים ע"ד אשר שמתי חול גבול ים (ירמי' ה' כ"ב) ולא יוכלו אוה"ע להם, ואמר אשר לא יספר מרוב שהר"ת, הוא כהר"ת של יעקב אבינו לא מת, ומשום כך לא יספר מרוב דכיון שיש תחיית המתים נמצא דישראל הם הרוב וכנ"ל וד"ל.

כי יפגשך עשו אחי ושאלך וגו' ולמי אלה לפניך ואמרת לעבדך ליעקב מנחה היא שלוחה לאדוני לעשו. ידוע דהאותיות הקודמים לשם ישרא"ל הם קטר"ת ונחסר אות כ"ף הקודמת לאות למ"ד של ישראל ומשום הכי נצרך לקטרת כף, והנה קטרת מבטל מותנא הבא ע"י השטן (עיין רש"י פ' קרח י"ז י"א), וזש"א יעקב אבינו ע"ה כי ישאלך עשו אחי למי אלה "לפניך", היינו האותיות הקודמים לשם ישראל, תשיבו שלוחה לאדוני לעשיו שהוא השטן להמתיקו ע"י הקטרת, ולכן תצא שהכף והקטרת נרמזים בפרשה זו, "כף" ותקע כף ירך יעקב (להלן פסוק כ"ו), וישראל יהיה שמך (שם פסוק כ"ט), רומז לקטרת כנ"ל. ומשו"ה אומרים לפני תפלת שמ"ע של מנחה אשר"י, שהאותיות הקודמין להם קטר"ת המעשרים, וז"ש (תהלים קמ"א ב') תכון תפלתי קטרת לפניך, רומז לאמירת אשרי הרומז לקטורת, משאת כפי רומז לכף הנ"ל.

מנחה היא שלוחה לאדוני לעשו. שלוחה לאדוני לעשו ר"ת של"ל וכן הוא נוטר' שיתו לבכם לחילה (תהלים מ"ח י"ד) וכן שלום לעבדך לאבינו (בראשית מ"ג כ"ח), היינו דעד עתה היה השלל ר"ל ההשפעה שלוחה לאדוני לעשו, ועלינו ליתן לב היינו שיתו לבכם לחילה לעורר רחמים שיהיה לאבינו, וכל ההשפעה תלך לקדושה.

ויאבק איש עמו וגו' וירא כי לא יכול לו ויגע בכף ירכו וגו'. בחולין (צ"א ע"א) חד אמר כעכו"ם נדמה לו וחד אמר כת"ח. ידוע ששני מיני רדיפות רודפים אוה"ע את ישראל, א' בחרב ובכח, והשני ע"י התקרבות, וכמש"א בלעם (במדבר כ"ד י"ד) לכה נא איעצך אשר יעשה העם הזה לעמך, פי' שיהיה מהם ח"ו "עמך" וע"כ הפקיר בנותיהם כדי להחטיא את ישראל שיהיו בבחי' "עמך" ר"ל, ועל זה אמר ישעי' הנביא (נ"ד י"ז) כל "כלי יוצר" עליך לא יצלח, פי' בב' אופנים, א' וכל לשון תקום "אתך", כלומר שירצו להיות אתך ביחד בחביבות וריעות, ב' "למשפט" תרשיעי, כלומר שמחשבתם להקים למשפט לעשות שפטים ח"ו בכלל ישראל לעורר דין, ע"ז אמר לא יצלח, פי' שלא יצליחו באף אחד משני האופנים. ומשו"ה כשנאבק שרו של עשיו עם יעקב לחד מ"ד כעכו"ם נדמה לו שיוצא בחרבו הקשה, ולחד מ"ד כת"ח בדרך אהבה נדמה לו, וירא כי לא יכול לו ויגע בכף ירכו זהו הממון המעמידו על רגליו ועניות מעבירה את האדם ע"ד וע"ד קונו ר"ל כדאי' בעירובין (מ"א ע"ב). ותקע כף ירך יעקב, (עיין ספה"ק "שפתי צדיק" פ' לך בשם האמרי ברוך זצ"ל עה"פ ויאמר המלך להמן וגו') ויזרח לו משמש ומרפא בכנפיה.

ויאמר שלחני כי עלה השחר, ובמסורה ג"פ, הכא, ואידך (בפ' ויצא) **שלחני ואלכה אל מקומי ולארצי, ואידך** (שמואל א' כ' כ"ט) **שלחני נא כי זבח משפחה לנו בעיר,** ולהבין השייכות, י"ל **דידוע** אשר באשמורת הבוקר הוא עת רצון לעבודת השי"ת ובכוחו לבטל היצה"ר, והוא מב' טעמים, א' הוא כמו שמביא **המג"א** (סי' תקפ"א סק"א) שאז השי"ת שט בעוה"ז ואח"כ חוזר למקומו, וב' י"ל בפשטות שאז דעתו זכה ואין ב"ב מטרידים אותו, וכמש"כ **הכת"ס ז"ל** ליישב הסתירה בהא דמצינו בגמ' (עירובין ס"ה ע"א) דח"א לא איברי ליליא אלא לשינתא, וח"א לא איברי אלא לגירסא, (ועיי"ש בתוד"ה אלא וכו' מש"כ לתרץ) וכ' דמה"ט לא איברי לילה אלא לגירסא משום דלא איברי אלא לשינתא ואין ב"ב מטרידים אותו, והנה כאן נלחם יעקב עם שרו של עשו שהוא היצה"ר. וכשנצחו א"ל המלאך שלחני כי עלה השחר, דכבר עבר העת רצון שהוא קודם עלות השחר, ואמר הטעם שישלחני הוא ראשית, כי זבח משפחה לנו, וממילא

משפחתו וב"ב יפריעו לו ויטרידו אותו ועוד אלכה אל מקומי ולארצי, דזמן העת רצון לשלח היצה"ר הוא רק בעלות השחר ולא אח"כ.

ויאמר לא יעקב יאמר עוד שמך כי אם ישראל וגו'. ידוע שלעם ישראל ב' סוגי חשיבות, א' בצירופם לגבי האומות העולם וזהו בבחינת יעקב ע"ש וידו אוחזת "בעקב" עשיו, ב' חשיבות הערך העצמי וזה בחינת ישראל. וזהו (תהלים קל"ה ד') כי יעקב בחר לו יה, מבין אוה"ע רמז לחשיבות ההצטרפות, וזה אמור ביעקב רומז למדרגה נמוכה, אבל ישראל לסגולתו, סגולה ואוצר חשוב ע"י הערך העצמי, וזשה"כ (שמות י"ט ה') ועתה אם שמוע תשמעו וגו' והייתם לי סגולה מכל העמים, ר"ל הערך העצמי חוץ מחשיבתכם מכל העמים. ולזה אמר שרו של עשו לא יעקב יאמר עוד שמך כ"א ישראל, ורצה בזה להזיק לעם ישראל כלו' לבניו שלא יזכו לברכה רק כשהם בבחי' ישראל חשיבות עצמית, וזהו ויגע בכף ירכו, היינו יו"ח, כי לא יכול לו ליעקב בעצמו. והקב"ה שחס על בניו אחריו ורצה שיזכו בברכה אפילו באם לא יהיו במדרגה זו רק מחמת חשיבות ההצטרפות יהיה להם בחינת יעקב, ע"כ אהדרי קרא וקראו יעקב. ומיושב קושיית העולם מדוע ביעקב אהדרי קרא ולא באברהם והקורא לאברהם אברם עובר בעשה כדאי' בברכות (י"ג ע"א).

ובזה יל"פ הפסוק ויאמר אלהים לישראל במראות הלילה ויאמר יעקב יעקב אל תירא מרדה מצרימה כי לגוי גדול אשימך שם, פי' כי גם שם אעפ"י שלא יהי' שם לבניך ערך העצמי, לגוי גדול אשימך מטעם הצטרפות בחינת יעקב, וזש"א (ירמי' ל' י') אל תירא עבדי יעקב, אפילו כשהנך בבחינת יעקב, וזה יש לרמוז גם באין מליץ יושר "מול" מגיד פשע, תגיד "ליעקב" וכו' וצדקנו במשפט, פי' שיליץ בעדנו עכ"פ ע"י בחינת יעקב חשיבות ההצטרפות, כנ"ל.

ויאמר לא יעקב יאמר עוד שמך כי אם ישראל. עיין בב"ק (צ"ב ע"א) דהשבטים שהיו חלשים ואשר אותם שלח יוסף לפני פרעה, כדכתי' (בראשית מ"ז ב') ומקצה אחיו לקח חמשה ויציגם לפני פרעה, הם אלו אשר משה רבינו בברכתו כפל שמותם מפני שצריכים חיזוק, ועיין ברש"י שם בשם מ"ר בשם הירושלמי שכתב דאותם שהוכפלו גיבורים היו, ודלא כסוגיא דידן. ויש ראי' ע"ז כי יעקב שמורה על חלשות ושפלות כתיב יעקב יעקב (בראשית מ"ו ב') משא"כ ישראל, וזש"א המלאך לא יעקב יאמר "עוד" שמך, כי אזי צריך לכפול ולאמר שני פעמים שמך יעקב, כי אם ישראל ואז די בפעם אחת כי שרית עם וגו', וכ"נ להלן (ל"ה י') ויאמר לו אלהים שמך יעקב לא יקרא שמך עוד, פי' לא צריך לכפול ולקרוא עוד הפעם יעקב כי אם ישראל, פעם אחד, יהיה שמך.

ועיין שם בגמ' דיהודה שהוכפל אעפ"י שלא נמנה בין החלשים למילתיה הוכפל יען שקידש שם שמים כדאיתא בסוטה (י' ע"ב), א"ר שמעון חסידא יוסף שקידש ש"ש בסתר זכה והוסיפו לו אות אחת משמו של הקב"ה, יהודה, שקידש ש"ש בפרהסיא זכה ונקרא כולו על שמו של הקב"ה, כיון שיהודה ואמר צדקה ממני, וכ"ז יש לרמז בתהלים (ע"ו א'-ב') מזמור לאסף שיר, נודע ביהודה אלהים בישראל גדול שמו ויהי בשלם סוכו ומעונתו בציון, ר"ל מזמור לאסף שיר, כיון שהיה שפל בדעתו אמר בכפל מזמור וגם שיר, כדעת הגמ' הנ"ל דהחלשים הוכפלו שמותיהם, וא"ת כדעת רש"י בשם הירושלמי שארבעה הגיבורים נכפלו שמותיהם, עז"א נודע ביהודה אלהים שקדש שם שמים (נודע אלהים) ומה"ט הוכפל שמו, והשאר החלשים נכפלו שמם כדאיתא בגמ' הנ"ל וראיה לזה בישראל גדול שמו, ר"ל בישראל שמורה על גדלות מצינו רק שמו פעם אחד ולא נכפל, כי גדול שמו וא"צ לכפול, וא"ת מנ"ל ששם ישראל גדול מיעקב, ע"ז יש ראיה כי בשכם אף ע"ג שהיה שלם בתורתו כדכתיב להלן (ל"ג י"ח) ויבא יעקב שלם עיר שכם, שלם בתורתו, היה קטן קצת עדיין כי דירתו ארעי מלשון אהל כדכתיב שם (בפסוק י"ט) אשר נטה שם אהלו ואז נקרא בשם יעקב, רק כשבא לירושלים בית אל דירת קבע נקרא בשם ישראל. וזש"ה ויהי בשלם, אף שהיה שלם בתורתו, מ"מ בסכו כיון שהיה רק ארעי בסכו, נקרא בשם יעקב, ומעונתו כשקבע דירתו בציון שהוא בית אל נקרא בשם ישראל.

כי אם ישראל יהיה שמך כי שרית עם אלהים ועם אנשים ותוכל. הנה **ידוע** שע"י שתקע כף ירך יעקב נגרם שיצה"ר ישלוט בזרעו של יעקב (עיין בזוה"ק וישלח), ותיקונו ע"י תשובה שעולה גי"ד הנש"ה יסורי"ן, וכן עולה תפל"ה צדק"ה ועוד אחד יותר. והנה **ידוע מפרמ"ג** שער התערובות דלביטול ברוב די אם ההיתר יותר מהאיסור במשהו ולא צריך שההיתר יהיה כפול, וממילא בודאי יבוטלו הגיד הנשה שרומז ליצה"ר ויסורים שנגזרו ר"ל בתפלה וצדקה שהוא יותר עם אחד, וזהו שאומרים בסליחות לערב ר"ה ותפלה וצדקה ירבה, מלשון רב, כי הוא באחד יותר, אולי מיסורין יחבא, שיבוטלו היצה"ר והיסורים ברוב. וזש"א המלאך ליעקב כ"א ישראל יהיה שמך כי שרית עם אלהים, בתפלה, ועם אנשים, בצדקה, ותוכ"ל שהוא הר"ת של וצדקה תהיה לנו כי, צירופו של חודש אלול זמן התשובה, וע"י התפלה וצדקה בחודש התשובה מבטלים כח היצה"ר והיסורים ר"ל ונשפע רחמים וחסדים לכ"י.

למה זה תשאל לשמי וגו'. הנה יעק"ב עם שט"ן עולה ישרא"ל, ע"כ כשנאבק השטן עם יעקב ונצחו אמר השטן ישראל יהיה שמך, ואפשר לומר דע"כ כששאלו מה שמך אמר לו למה זה תשאל לשמי, דהלא אתה יודע מזה שנעשה

מיעק"ב ישרא"ל שההפרש הוא שנ"ט, שזהו שט"ן, ובע"כ ויברך אותו שם.

ויזרח לו השמש. פירש"י בשם מדרש אגדה ויזרח לו לצרכו לרפאות את צלעתו וכו' ואותן שעות שמיהרה לשקוע בשבילו כשיצא מבאר שבע מיהרה לזרוח בשבילו. וי"ל הכוונה דהוצרך למהר הזריחה בשבילו, עפ"י מה דאיתא **בספה"ק** הטעם על מה שאמרו חכמינו ז"ל (עיין שמות רבה פר' ט"ו) שצבא השמים טובלים בנהר דינור בכל יום קודם יציאתם, והוא משום דאומות העולם משתחווים להם ונאספו מחמת נעבד, ע"כ הם מקיימים בעצמם ציווי השי"ת פסילי אלוהיהם תשרפון באש. והנה יעקב אבינו ע"ה נתרפא מצלעתו ע"י השמש, ולכאורה כיון שאומה"ע עובדים לשמש אסור להתרפאות ממנו דומיא דאסור להתרפאות מע"ז (עיין יו"ד סי' קמ"ב), רק אפ"ל דמשום הכי זרחה לו השמש קודם זמנה בכדי שתוכל לרפאות את יעקב קודם שישתחוו אליה מלכי אומות העולם, כי הם לא ידעו מזה וימתינו על זמנם הרגיל, ומה שנעבד אתמול הלא נטהר בשריפתם באש נהר דינור כנ"ל, ונתרפא יעקב בהיתר.

ויחבקהו וישקהו. ערש"י שהביא המד"ר אר"ש בן יוחאי הלכה היא בידוע שעשיו שונא את יעקב וכו', ולכאורה איך שייך לשון הלכה בדבר אגדה, ואפ"ל עפי"מ דאי' בשו"ע חו"מ סי' ז' ברמ"א שמי שאינו מדבר עם חבירו ג' ימים מפני איבה נחשב לו כשונא ואסור לדונו. ומה"ט א"א ליצה"ר לדון לצדיקים כיון שהוא שונאם משא"כ לרשעים, ואפשר לרמז זה בגמ' (ברכות ס"א ע"ב) רשעים יצה"ר שופטם, דכיון דלא הוי לו שונא לכך יכול לשופטו, ועפי"ז יש למצוא רמז נאה למ"ש **המג"א** בסי' תקפ"א בשם **השל"ה** שהש"ץ והתוקע, יכינו ויפרשו עצמם ג' ימים קודם ימים הנוראים בקדושה דע"י שלא יתחברו עם היצה"ר נחשבים כשונא ליצה"ר, וכמים פנים אל פנים גם היצה"ר שונאו, וממילא אינו יכול לדונו, ויזכה כי מלפניך משפטנו יצא, ונצא זכאי במשפט, לכן מצינו שאמר יהושע הכינו לכם צידה כי בעוד שלושת ימים אתם עוברים את הירדן (יהושע א' י"א), פי' בעוד שלושת ימים שתהיו נקיים מכל שייכות עם יצה"ר ולא יהיה כח לסט"א לשלוט עליהם בעברם את הירדן. והנה עשיו רומז ליצה"ר, וזש"א ר"ש הלכה שאין יצה"ר יכול לדון לישראל, כי בידוע ש"עשיו" שונא את יעקב.

ומשו"ה אמר ר"ש (בעירובין ס"ד) יכול אני לפטור את כל העולם מן הדין, ר"ל אני שפסלתי את היצ"ר מלשפוט, יכול לפטור את כל העולם מן הדין וימשל חסד ורחמים, ובזה יש לרמוז מ"ש חז"ל בברכות (ה' ע"א) א"ר לוי בר חמא אמר ר"ש בן לקיש לעולם ירגיז אדם יצר טוב על יצר הרע שנא' רגזו ואל תחטאו, נצחו מוטב ואם לאו וכו' יזכיר לו יום המיתה. אפשר לומר יזכיר לו ליצה"ר יום המיתה שיהיה הוא בעצמו מלאך המות להרע לו וממילא יהיה לו שונא וכיון שהוא שונא אין לתת על עדותו שנכון לעשות עבירה, וע"כ קראו שלמה המלך להיצה"ר שונא (עיין סוכה נ"ב ע"א).

ויאמר מי לך כל המחנה אשר פגשתי ויאמר למצא חן בעיני אדוני ויאמר עשיו יש לי רב אחי יהי לך אשר לך ויאמר יעקב אל נא אם נא וגו'. ואפ"ל עפ"י מאחז"ל (תענית ח' ע"א) שאין תפלתו של אדם נשמעת אא"כ משים נפשו בכפו, והנה כדי להגיע למדרגה זו הוא ע"י ג' התבוננויות, א' בשפלות עצמו, ב' בגדלות הבורא ית"ש, ג' בגודל מעלת התפלה ועד היכן היא מגעת. והנה איתא בספה"ק שהג' מחנות ששלח יעקב אבינו ע"ה לעשיו רומזים לג' תפלות, שחרית, מנחה וערבית, ע"כ אמר לאמור למי אתה, רומז לשפלות עצמו, ואנה תלך בתפלותיך רומז לגודל מעלת התפילה, ולמי אלה "לפניך" שויתי ה' לנגדי רומז לגדלות הבורא. והנה מסתמא גם עשיו עסק בתפלה כי ציד בפיו, רק יען שהיה בגיאות לא היה בה ממש, ע"כ שאל ליעקב, ויאמר מי לך כל המחנה שעולה תפל"ה, פגשתי מלשון תפלה כדחז"ל על ויפגע במקום (עיין חולין צ"א ע"ב) ומדוע שייך לך התפלה, והשיב למצוא חן בעיני אדוני כלומר שאני יודע בעצמי שאיני ראוי שתתקבל תפלתי ובקשתי רק חן שהוא לשון חנינה, אפילו שאיני כדאי, ועכשיו הודה לי ואמר לי יש לי רב, הרבה מדות טובות ואיני צריך לחנינה, ע"כ יהי לך אשר לך אתה תבקש בחנינה, ויאמר יעקב אל "נא", "נא" הוא לשון תפלה, כלומר אין זה תפלה בזמן שחושב שתפלתו תפילה וראויה להתקבל.

ויאמר יעקב אל נא וגו' כי על כן ראיתי פניך כראות פני אלהים ותרצני. י"ל עפ"י הגמ' (מגילה כ"א ע"ב) שאסור להסתכל בפני אדם רשע והטעם בזה משום שעינא ולבא תרי סרסורי דעבירה (ירושלמי ברכות פ"א ה"ה), וההסתכלות בדבר איסור מסרסר לעבירה וממילא מזיק לרוחניות, וע"ד אמרז"ל (סוכה נ"ב ע"א) היצה"ר דומה בתחילה לחוט של בוכיא ולבסוף דומה לעבותות העגלה עיי"ש, וזה שאמר יעקב לעשו שיעשה תשובה לפני שיראה פניו כי אל"כ הרי הוא אסור להסתכל בפניו כשם שאסור להסתכל בפני מלאך כפי שאמרה אשת מנוח (שופטים י"ג כ"ב) וזה שאמר יעקב כי על כן ראיתי פניך כראות פני אלהים.

ויבא יעקב שלם. בפירש"י שלם בגופו בממונו ובתורתו, יל"פ דברי הגמ' בפסחים (ס"ח ע"ב) רב יוסף ביומא דעצרתא אמר עבדי לי עיגלא תילתא אמר אי לאו האי יומא דקא גרם כמה יוסף איכא בשוקא, דהנה ג' שלימות יש, גופו ממונו ותורתו, והנה גם הת"ח עוסק בשלימות גופו וממונו, אבל באמת חילוק גדול בינו לבין המוני העם, כי המוני עם עיקר עסקיו הוא

בשלימות גופו או ממונו, אבל גבי תלמידי חכמים עיקר הוא העסק התורה ושניהם ממונו ושלימות גופו הם רק אמצעי ומסלה להגיע אל התורה, וז"ש רב יוסף ביומא דעצרתא עבדי לי עגלא תילתא שלישי לבטן ומובחר הוא (עיין רש"י שם) הרומז להתורה עפ"י הגמ' (שבת פ"ח ע"א) בריך רחמנא דיהיב אוריין תליתאי ביומא תליתאי ובירחא תליתאי (גמ' שם) שהיא העיקר והשלישי הכי נבחר ונכבד, ואמר אי לאו האי יומא דקא גרים כמה יוסף איכא ב"שוקא", היינו היית שוה להמוני העם שבשוקא שעיקר תכליתם לבוא להשיג שני השלימות גוף וממון וד"ל.

והנה איתא באלשיך הקדוש (מובא באמרי נועם פר' ויצא) בענין מה שאיתא באבות (פ"ג מי"ז) אם אין קמח אין תורה אם אין תורה אין קמח, איזה מהם קודם אם לחם קודם או תורה קודם, ואפשר לומר ששניהם יבואו ביחד וראי' מיעקב אבינו ע"ה שבא שלם בגופו, בתורתו ובממונו, והנה הר"ת של ויבוא יעקב שלם הוא ר"ת של ולחם שמים ישביעם (תהלים ק"ה מ'), וגם וילכו שניהם יחדיו (לעיל כ"ג ו'), וכן ויחן שם ישראל (שמות י"ט ג') הנאמר במתן תורה, כולם מכוונים הר"ת, והיינו שללימוד התורה צריך להיות ולחם שמים ישביעם, וילכו שניהם יחדיו, והראי' מויבא יעקב של"ם הר"ת שלימות לחם ממון.

ויבא יעקב שלם. ויב"א ר"ת והיה בית יעקב אש (עובדי' א' י"ח), וכן וזכרתי את בריתי יעקב (ויקרא כ"ו מ"ב), ר"ל כשבית יעקב היינו ישראל בבחי' אש שעובדים להשי"ת בשלהבת יה, אז וזכרתי את בריתי יעקב.

ויחן את פני העיר. עיין מד"ר (פע"ט) שמפסוק זה דרשו שיעקב אבינו ע"ה תיקן תחומין, ואפשר לומר שזה נרמז בתיבת ויח"ן שר"ת שלו חק נתן ולא יעבור, רומז שלא לעבור את התחומין בשבת.

ויצב יעקב מצבה במקום אשר דבר וגו'. ידוע מספה"ק קדושת לוי בשם הרמב"ן עה"כ (שה"ש ב' ז') אם תעירו ואם תעוררו את האהבה עד שתחפץ, דמי שיש לו מחשבה טובה צריך לו עוד כלי מעשה של מצוה לקיימה והיינו אם תעוררו את האהבה לה', עד שתחפץ שתכניסו אותה לחפץ היינו לכלי, וזה יל"פ בפר' ויקהל (ל"ה ל"ב) לחשוב מחשבות לעשות, דאם חושבים מחשבה טובה צריכה לעשות מעשה המצוה כדי להכניס המחשבה טובה לכלי, וזש"ה ויצב יעקב מצבה "מעשה" במקום אשר דבר אתו במקום מחשבה ודיבור וזש"ה (תהלים מ"ה ב') "רחש" לבי דבר טוב אומר אני "מעשי" למלך כנ"ל.

ויהי בהקשותה בלדתה ותאמר לה המילדת אל תיראי כי גם זה לך בן. אפשר לומר דהיסורים של המצוה הם ג"כ מצוה, וזש"נ ויהי בהקשותה בלדתה וגו' אל תיראי כי גם זה לך, היסורים הם ג"כ חשובים למצוה כמו לך בן.

הפטרה

בקרבך קדוש ולא אבוא בעיר. ידוע מספה"ק דלולא חטא העגל היה אהל שכן באדם, והיינו השראת השכינה אצל כל אחד ואחד, ואפשר שנרמז בקרא, בקרבך קדוש, אזי ולא אבוא בעיר, שלא הייתי צריך לבוא ולשכון בעיר הקודש ירושלים רק אצל כל אחד ואחד מישראל.